

gyar nyelvet. Don Julio, az egyik barát kocsit szerzett Ferdinandyknak, s mindenki a maga módján vigasztalta. Vissza kellett találnia a régi kerékvágásba. Az egyetemen jelentkezett: a dékán a hegyek között jelölte ki új munkahelyét. Visszatérve honfitársaira, a maroknyi magyar különös egyveleget alkotott. Egyedül Anton von Döry nem lett tanár az egyetemen. Ő egy föléledő német autógyárat képviselt. Mihály bácsi, Don Miguel az Árpád-házi királyokat tanította az USA-ból átszivárgó német háborús bűnösök fiainak és a rabszolgák unokáinak.

A kisregény utolsó része a lepárolódott életigazságokat sorakoztatja egymás mellé, amelyekről valóban nem lehet vitatkozni. „A munkám lefoglalt, a diákokat szerettem. Mégsem találtam a helyem. A helyem! Hiszen a szavakat sem találom, [...] Folytassam? Abbahagyjam? [...]”

A kötet második egységében a múlt képei villódnak, de csak részben kibontottan. Miért is bontaná ki őket Ferdinandy, hiszen ezek lepecsételt, hatalmas emlékdobozok, amelyekről, ha leütjük a plombát, ránk zúdul egy egész élet. Érdekes adalék a sziget magyar fűszeresének a története, akit magyar úrként, dominikai ezredesként helyeztek el a szigetbeli ravalaton.

Az író tudja, hogy a túlélés magunkra kényszerítése mint egyetlen út, hatalmas lelkierőt, akaratot igényel, de fölvilanhat még a láthatár közelében olyasmi, amiről nem tudjuk, mi is igazán, és azt sem, hogy mit tartogat számunkra. „És kezdődhetne minden előlről. Kezdehetném visszasírni az évet, amikor – két tűz között – zavartalanul körmölhettem a penzumomat.”

(Ferdinandy György: Sziget a víz alatt, Scolar Kiadó, Budapest, 2019)

Stanczik-Starecz Ervin

Az áhítat hullámverése

Iancu Laurát a kortárs magyar irodalmi kánon jeles alakjává tették a recenzensek. Sokszor olvasni és hallani bennfentesektől, sértett önérzetű körülakóktól a nyafogós eszmefutamokat: milyen esetleges, milyen torz is a mindenkori kánon – ki emeltetik az egekig vagy vettetik a gyeheknárra. Na, ez Iancu Laura eddigi költői pályájának tekintetében minden vitán vagy vitathatóságnak felette áll. Dünnyögők, fanyalgók sora kereshet fogást a körülményeken, hivatkozhat szerencsére meg konstellációkra, költőnőnk halad a maga útján és következetessége, hitelessége rácáfol minden ellenvetésre. Habár nem a nagy klasszikus építkezés tanúi vagyunk, de valamennyi kritika és könyvismertető – melyeket róla írtak/írnak – észreveteti velünk, más szempontokat kell követni a fogadtatásban most a 21. században, mint korábban, habár ő a gyökerek iránti elkötele-

ződésben időről időre ugyanúgy kitesz magáért, mint az ön- és kormeghaladás törekvésében.

Mindezeknek szellemében született amolyan kismonográfiai invenciával Halmai Tamás *Isten peremén* című könyve. Könyvet kell írjak, mivel a kismonográfiai meghatározás csakúgy pontatlan, mintha egyszerűen tanulmánynak, tanulmányorozatnak avagy esszészériának kategorizálnánk. Ami tény: Halmai Tamás jelentős felkészültséggel, egyben érzékenységgel nyúlt a hét verseskötetből és négy lírán „kívüli” korpuszhoz.

Mielőtt azonban ezt ki is fejteném, érdemes az *Isten peremén* című munka más erősségei körül is elidőzni. A kritikus-recenzensnek mindig meg kell küzdenie olyan gyötrelmes dilemmákkal, hogy minek is feleljen meg. Aki irodalmi tevékenységet, műveket véleményez vagy értékkel, véleményvezetői státuszról/szerepből szükséges kiindulnia. Az is kihívás, hogy a véleményvezetők, kanonizálók sorában hova helyezi el magát. Véleménye inkább finomítás az előtte megszólaltatott álláspontnak vagy inkább vitatkozik velük, hovatovább szembemegy a trenddel. Halmai Tamás igen talpraesetten küzdött meg ezekkel a kérdésekkel (és nem is először). Választ kapunk tőle arra is, hogy a könyvekről könyvet író úgy szólaljon meg, mint aki véleményvezetőként annak letéteményese, elemzése, értékelése, fenntartásai révén veszi kezébe az olvasóközönség a forrásműveket vagy a forrásművekbe már magukat beavatottak orientációjáról legyen szó. Visszaigazoljon efféle olvasásból fakadó gondolatokat, esetleg érzéseket? Röviden: motiváljon vagy diskuráljon az irodalmi mezőben? Meggyőződésem, hogy Halmai két legyet ütött egy csapásra. Egyszerre motivál és diskurál. Utóbbit pedig nem is akármilyen minőségben – olyan „dialogussal” találkozunk a fejezetekben, amelyben a megszólalók és megszólaltatottak egyúttal az olvasóval/befogadóval is társalkodni kezdenek!

Ilyen értelemben talán inkább esszékaraván a könyvben első sorban a *Könyvről könyvre* és a *Túl a versen* című két szövegciklus. Ennek minden pozitív hozadékaival megáldva. (Közbevetőleg itt kell megjegyezni, hogy a blokkok szerkesztői tagolásában alkalmas lehet a befogadót megzavarni az, hogy egész oldalas címmel indul útjára a verses könyvek mustrája, miközben ugyanolyan címbetűvel kezdődik ugyan a *Túl a versen* című tömb – talán megérdemelt volna külön oldalt a technikai bevezetőnek szánt három bekezdés. Vagy legalább megkülönböztető betűfajtaival érdemes lett volna megkülönböztetni e közlésváltozatot.)

A *Könyvről könyvre* sorozata a hét Iancu Laura-verseskötetet vesézi ki. Halmai Tamás mintha azonosulva értelmezne fejezetről fejezetre. Érti és megéri, amiről a költő beszél. Átérti, érzi, megéri a lírai darabok szerzőjének tematikai irányát, problémavilágát. Sőt, mitőbb – túl az értelmezésen, elemzésen, azonosuláson sokkal elmélyültebben, avatottabban ír hozzájuk: az olvasót, a leendő Iancu Laura-féle líra befogadóját is érzékenyíti az ilyes költészeti világra. Hozzáír – mondom –, de inkább összeírt

szöveg válik a költőnk közlendőjére remekül rezonáló szöveg. Halmai lírai hangon beszél; egymásba oldódik nála irodalomtörténeti hangütés és a lírikusé, hiszen ezúttal a recenzenst egyúttal költőként is méltán tartja számon a szakma, a közönség. Ő vállalja, hogy efféle köze is legyen a vizsgálgatott anyaghoz. Az Isten peremén szerzőjétől jó szívvel fogadhatjuk ezt a sajátos kapcsolódást tárgyával. Halmai – ahogy egyre több során, citátumán végigérünk – szemlátomást mellérendeltségi viszonyba kerül az általa tárgyalt szerzővel, művel. Itt a szerző alany vagy tárgy, míg a kritikus állítmány. Egységre jut vizsgálódó és vizsgált.

Gondolatviláguk, érzelmi és intellektuális rokonságuk folytán Halmai némelykor a szemérmes rajongásig is van bátor elmenni. Ez jól tesz az ügynök, a szövegegyeségeknek, jó tételmentés a Iancu Laura-lírának, -prózának vagy -darabnak híveket szerezni szegődött szándéknak. Mondjuk ki: a kötet legsikerültebb és legmeggyőzőbb, ekként leghatásosabb és hatékonyabb kerekégsz egysége az első száz oldal. (Mellékesen érdemes említeni a gyaníthatóan szűkös kiadás-előkészületi idő számlájára írható pontatlanságot, miszerint Iancu Laura tavaly megjelent legutóbbi kötetének pontos címe helyesen: *András érkezésére*.) A magyar köztudat Trianon óta reflexből elfogódott Erdéllyel, az erdélyivel és az erdélyiekkel. Ha lehet ez a moldvai csángókkal még inkább így áll. Ezt a habitust némelyek rendre aggályosnak tartják. Az itt ismertetett könyv akarva-akaratlanul cáfol minden efféle általánosítást, ellenérzést – járulékosan ilyen tekintetben is missziója van.

Halmai – miként Iancu Laura – közeli viszonyban van a szakralitással, a jó értelemben vett misztikával, ezt más könyveihez hasonlóan ez a munka is felmutatja. Sokan lehetünk, akik – többek között – ennek révén legalábbis tiszteljük az ilyen nézőpontokat, meggyőződéseket.

Az *Isten peremén* kötet második egységében a főszereplővel egy interjú is olvasható. Iancu Laura remekbe szabott és mértékadó válasza feltétlenül indokolják szerepeltetését. A kérdező Halmai Tamás tájékozottsága, eligazító átvezetései kétségkívül segítik ebben a riportalanyt, habár néhány divatosá váló pongyolaság zavaró az olykor hosszabb riportterrisztokban (... mennyire érzed jól magad ..., ... hogyan kell elképzelnünk ..., ... mennyire érzed ..., ... Jól érzékelem ... stb.) Ha árnyalhatta a Iancu-líra/próza jellegzetességeit, értékeit az esszék után a riport/direkt-diszkurzus, alig valamit tesz hozzá a recepciószemelvényeket felsorakoztató negyedik testes blokk. Nyilván illusztrálja a kánon terjedelmét és kiterjedtségét, de meglátásom szerint jóval többet hozott a konyhára Halmai megdolgozott és érdemes elsőkézbéli első három blokkja.

A kötet végén található dokumentumok – életrajz, művek, díjak – hasznos figyelmességek olvasónak, szakmabélinek.

(Halmai Tamás: *Isten peremén, Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2019*)